

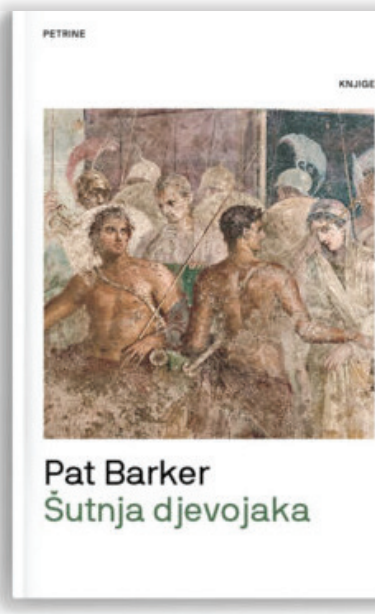
Pat Barker

Šutnja djevojaka

Zagreb: Petrine knjige, 2022, 308 str.

Šutnja djevojaka roman je britanske spisateljice Pat Barker koji prepričava događaje vezane uz Trojanski rat iz perspektive Briseide – robinje koju je, kako Homerov ep kazuje, Agamemnon oduzeo Ahileju kao zamjenu za Hriseidu, a nju je morao vratiti Apolonovu vraču Hrisu da zaustavi kugu koja se sjatila na Ahejce. Knjiga je po prvi put pod naslovom *The Silence of the Girls* objavljena u Ujedinjenom Kraljevstvu 2018. godine, a kod nas 2022. u prijevodu Aleksandre Barlović u izdanju nakladne kuće Petrine knjige. Radnja dakako ne prati iste događaje iz Trojanskog rata kao i *Ilijada*, upravo zato što je na originalnu mitsku građu nakalemljen pomodni perspektivizam koji ne pravi razliku između bitnoga i nebitnoga, homerski rečeno između božanskog i puko ljudskog. *Ilijada* je upravo zbog toga što pravi tu razliku, *ep*ska priča – a to znači ne bilo kakva priča, nego priča o bogovima i herojima.

Budući da je sasvim svjesna intencija ovog romana prepričavanje događaja *Ilijade* iz ženske perspektive, a to znači perspektive spola koji je u junačkom epu navodno zakinut, Barker to postiže ironičnim odnošenjem spram uzvišenog epskog „žanra”,¹ koji se stilski očituje u naturalizmu. A taj je naturalizam bolno očit u svojoj intenciji – visceralni opisi znoja, govana i menstrualne krvi, izrugivanje taštini grčkih junaka, brutalni opisi rata i nasilja samo su neki, sve samo ne neočekivani, obrati (u onom engleskom smislu: *twists*), koji služe ne toliko tome da se opiše patnja zarobljenih djevojaka (koja naravno ne postoji, jer se radi o mitu), koliko da se pokaže moralna vrlina spisateljice. Ono što Barker zaboravlja jest to da je karakteristično muška taština i sitničavost grčkih junaka već ismijana u *Ilijadi* – navodno veliki i uzvišeni ciljevi

¹ Ovdje žanr stavljam pod navodnike zbog toga što su žanrovske podjele također nešto što bi se u detaljnijem radu trebalo ispitati, a pogotovo ako se radi o usporedbi drevnog epa i modernog romana.

pobjede u Trojanskom ratu kompromitirani su zbog privatne (u onom klasičnom grčkom smislu možemo reći *idiotske*) svađe između Ahileja i Agamemnona. Razlika je u tome što su kod Homera muška glupost i taština bolje ismijane i to upravo zato što su ismijane ne usprkos stvarnoj veličini i junaštvu grčkih heroja (koje su u romanu također svedene pod puku brutalnost), nego upravo zbog nje (na primjer, Ahilej, koji je najbolji ahejski ratnik odlazi plakati svojoj majci nakon što mu je oduzeta Briseida – nema li već u tome neke slatke ironije?).

Homer nam dakle pokazuje kako ono muško može biti i veliko i maleno, i tragičko i komičko, ali nije li tako da i ono žensko također ima tu moć? Kod Homera da. I Helena i Briseida otete su iz svojih domova, ali obje pokazuju određenu, specifično žensku nadmoć nad grčkim i trojanskim junacima. Iako su fizički slabije od njih, uopće nisu „pasivni”² likovi – na koncu, nije li tako da zbog Briseide Grci počnu gubiti u ratu? Helena je još uzvišeniji primjer nadmoći koju ono žensko ima nad onim muškim – ne samo da je ona zapravo pokretačica cijelog Trojanskog rata, nego se kod Homera također mogu pronaći i brojni stihovi u kojima ona ismijava Parisovu gizdavost i taštinu. U romanu Pat Barker, naprotiv, ono žensko je vazda umanjivano, to jest – glavni je naglasak ne na ženskom dostojanstvu i uzvišenosti, nego isključivo na ženskoj fizičkoj slabosti i nemoći pred brutalnim muškarcima.

Roman je, prema mojem mišljenju, loša proza i nije vrijedan čitanja. Čak i neki njegovi iskupljujući momenti, a to su oni u kojima se opisuju stvarne patnje žrtava seksualnog nasilja i ratnog zarobljeništva, nekako su neukusno promašeni time što su stavljeni u mitsku priču koja upravo nema nikakve veze sa stvarnošću ratovanja. Zaključno, rekao bih: ako želite čitati o stvarnim tragedijama ratovanja, čitajte novinske članke koji izvještavaju o ratu u Ukrajini ili u Palestini, ali ne Barkeričin roman, a ako želite čitati o herojima i bogovima, čitajte Homera, ali ne Barkeričin roman.

Toma Marušić

² Pitanje je može li se uopće na homerski ep primijeniti dihotomija ‘aktivnog i pasivnog’ lika. Stvar je u tome da likovi ne djeluju po slučajnosti, a niti iz nekog intrapsihičkog kompleksa – nego po usudu koji im je dodijeljen od bogova. U tom smislu, život i djelo grčkih junaka nisu njihova vlastitost, nego su dodijeljeni od bogova.